

I poslanici saglasni – treba nam bolji Zakon o izboru narodnih poslanika

Poslanici i predstavnici civilnog društva koji su prisustvovali radnoj konferenciji *Srbija u Parlamentu* složili su se da je reforma izbornog sistema neophodna kako bi se obezbedili uslovi za ravnomernu geografsku zastupljenost građana u Parlamentu. Većina poslanika i učesnika saglasna je i da postoji potreba za većim stepenom personalizacije koji ne mora nužno biti postignut uvođenjem većinskog sistema, već primenom kombinovanog, proporcionalnog personalizovanog sistema. Govorilo se i o uključenosti manjinskih i marginalizovanih grupa i zastupljenosti žena u parlamentu.

Kao konkretne korake koji bi doprineli reformi izbornog sistema učesnici skupa identifikovali su prelazak sa jedne na više izbornih jedinica, pronalaženje adekvatnog mešovitog modela izbornog sistema i reformu političkih stranaka. Zaključak je i da odluke ne treba donositi prenapregnuto, ali da neke konkretne korake treba preduzeti što pre.

Panel: Ravnomerna geografska zastupljenost

- Glasanje poslanika i predstavnika civilnog društva pokazalo je visok stepen konsenzusa oko toga da je potrebno postići ravnomernu geografsku zastupljenost građana u Parlamentu.
- Kako bi se obezbedila ravnomerna geografska zastupljenost građana u Parlamentu treba napustiti jednu izbornu jedinicu i razmišljati o većem broju izbornih jedinica koji bi odgovarao strukturi našeg društva.
- U procesu promišljanja o odgovarajućem broju izbornih jedinica treba voditi računa o proporcionalnosti i broju narodnih predstavnika prema broju građana (ili birača), kao i o tome da se određivanjem granica izbornih jedinica ne dozvoli predizborni inženjering.
- U promišljanjima o tipu izbornog sistema treba dati dovoljno vremena za dolaženje do odgovarajućeg rešenja, ali je važno da se sa konkretnim koracima počne što pre.
- Izborni sistem treba tražiti u nekom modalitetu mešovitih izbornih sistema.

Panel: Odgovornost poslanika

- Glasanje poslanika i predstavnika civilnog društva pokazalo je visok stepen konsenzusa da je potrebna personalizacija izbornog sistema. Personalizacija nužno ne znači i primenu većinskog izbornog sistema, jer je i kroz mešovite i proporcionalne modele

moguće primeniti neki stepen personalizacije.

- Cilj personalizacije izbornog sistema je omogućiti biračima da znaju koga biraju. Na ovaj način stvara se direktna linija odgovornosti između građana i poslanika.
- Trenutni izborni sistema naglašava isključivo odgovornost poslanika prema njihovim političkim partijama. U narednom koraku, izborni sistem je potrebno promeniti na način koji obezbeđuje da poslanici zastupaju kako svoje partije, tako i građane koji su ih birali u svojim izbornim jedinicama.
- Kreiranje liste kandidata za narodne poslanike je proces koji može obezbediti značajniju personalizaciju. U nekim zemljama postoji glasanje za liste kandidata koje se odigrava pre početka izbornih procedura na nivou Parlamenta ili predsedničkih izbora.
- Odgovornost poslanika se ne postiže samo personalizacijom izbornog sistema, već je potrebna značajnija promena političkog sistema u Srbiji.
- Podeljena su mišljenja učesnika o brzini promene izbornog sistema. Dok je jedan broj poslanika smatrao da se izborni sistem ne sme previše brzo menjati («prelomiti preko kolena»), ostali poslanici i predstavnici akademske zajednice i OCD smatrali su da je važno što pre ući u proces izborne reforme. Prvi su branili svoj stav argumentom da se u brzini može kreirati loš izborni sistem sa kojim bismo mogli imati problema na duže vreme. Podržavaoci brze izborne reforme smatraju da su negativne posledice koje trenutni izborni sistem stvara, ne samo u političkom već i ekonomskom životu i u lokalnoj politici, previše ozbiljne da bi se pitanje reforme odlagalo.
- Da bi izborni sistem mogao da se izmeni i primenjuje, svakako je potrebno da građani budu bolje upoznati i zainteresovaniji za ovo pitanje. Postoji prostor moguće saradnje između Parlamenta, akademske zajednice i civilnog sektora na polju rada sa građanima i otvaranja debate o postojećem i budućem izbornom sistemu.

Panel: Zastupljenost manjinskih grupa i zajednica

- Reforma političkih stranaka je proces koji mora ići paralelno sa promenom izbornog sistema, a u nekim aspektima bi trebalo i da prethodni ovoj promeni. Proces reforme političkih stranaka se pre svega odnosi na segment promene kulture i praksi kroz koje stranke omogućavaju aktiviranje i rad pripadnika različitih manjinskih i marginalizovanih grupa, kao i ravnomernu zastupljenost polova.
- Postojeći izborni sistem je solidno ocenjen kada je u pitanju mogućnost zastupanja manjina. Primena pokazuje značajne manjkavosti koje je potrebno ispraviti.

Trenutni izborni sistem pre svega pogoduje brojnijim nacionalnim manjinama, a praksa primene pokazuje intenzivno prisustvo tri najveće nacionalne manjine u Parlamentu, kao i značajno odsustvo svih ostalih. Predložen je model spikera nacionalnih manjina koje su manje zastupljene u Parlamentu. Takođe, ukazano je da debata o promeni izbornog sistema nedovoljno uključuje pitanje predstavljanja dijaspore i glasača u regionu.

- Značajno je uvideti da promena izbornog sistema, i u smislu broja izbornih jedinica, ima različiti uticaj na zastupljenost manjina koje žive na određenom delu teritorije i manjina koje žive širom Srbije (kao što je slučaj sa Romima). Uvođenje većeg broja izbornih jedinica nužno zahteva i uvođenje mera koje pogoduju i ovim manjinskim grupama.
- Kapaciteti za političko delovanje manjinskih grupa bi trebalo da budu značajno osnaženi da bi se dobilo suštinsko predstavljanje njihovih političkih interesa u političkom sistemu Srbije.
- Značajan prostor za unapređenje pravila u vezi sa izbornim sistemom i procedurom postoji u boljem i preciznijem definisanju kriterijuma za određivanje koja stranka/lista jeste zaista stranka nacionalne manjine. Prostor za zloupotrebu postojećih odredbi se posebno koristio na prethodnim izborima.
- Ravnopravnije prisustvo polova u Parlamentu je pitanje kako reforme stranaka, tako i izbornog sistema. Na prethodnim izborima najveći broj lista je imao minimalan zakonski broj kandidatkinja za poslanice. Predlog o paritetnoj zastupljenosti polova koja odgovara odnosu broja muškaraca i žena u državi, ima značajnu podršku većeg dela civilnog sektora. Sa druge strane, ukazano je i na činjenicu da ulazak žena u Parlament ne znači automatski i promenu fokusa politika ka većem ostvarenju prava žena i da je potrebno uvesti i druge elemente reforme osim onih u vezi sa izbornim sistemom.
- Izborni sistem i izborne procedure moraju imati u vidu i potrebu da se otvori značajniji prostor za političko delovanje osoba sa invaliditetom. Po različitim procenama, 8-12% ljudi se izjašnjava kao osoba sa invaliditetom u Srbiji.

Predloženi koraci za rad na ovoj temi u budućnosti:

- Na sledećem skupu razgovarati o konkretnim predlozima kako promeniti izborni sistem
- Organizovati skup na kojem će poslanici i civilno društvo imati prilike da čuju informacije o izbornim sistemima koji postoje širom Evrope i sveta i o njihovom uticaju na razvoj demokratskih procesa

- Intenzivirati aktivnosti na polju edukacije građana o izbornom sistemu
- Otvoriti razgovor na temu kriterijuma za proglašavanje lista nacionalnih manjina
- Uraditi analizu modela izbornih sistema i mera koje omogućuju pravedniju zastupljenost svih manjina
- Nastaviti debatu o mehanizmima unutar reforme izbornog sistema i partija koji će obezbediti ravnopravniji položaj polova u parlamentu i procesima donošenja odluka
- Uraditi analizu pristupačnosti izbornog sistema za osobe sa invaliditetom sa predlozima za unapređenje